

A GYERMEKJOGI CIVIL KOALÍCIÓ ÁLLÁSFOGLALÁSA

„Az iskolai erőszak megszüntetése és megelőzése érdekében szükséges egyes törvénymódosításokról” szóló **T/10863. törvényjavaslattal** összefüggésben, különösen az iskolaőri tevékenységgel kapcsolatban.

1. A Gyermekjogi Civil Koalíció az iskolai erőszak minden formájának szakszerű megelőzését, kezelését kiemelten fontosnak és komplex, sokszereplős tevékenységnek tartja, azonban a Kormány szándékát, miszerint a nevelési-oktatási intézmények rendjének fenntartására **„iskolaőréséget” tervez bevezetni ellenzi, annak indokoltságát minden tekintetben elfogadhatatlannak tartja.** Az „iskolaőr”, mint kényszerítő eszközzel (pl. testi kényszer, bilincs, vegyi eszköz, rendőrbot) rendelkező, az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szervvel munkaviszonyban álló személy, aki egyben a tantestület tagja is, nem képes sem megteremteni, sem megvédeni az iskola békéjét, a gyermekközpontú iskolai környezetet. Továbbá nem képes annak a gyermeki jogokon alapuló, a gyermekekkel foglalkozó szakemberek szakmai, etikai elveit és gyakorlatát alkalmazni, mert a tervezett eszközök nem alkalmasak az iskolai erőszak kiváltó okainak kezelésére, illetve könnyen áthelyeződnek a cyberbullying, az online zaklatás, illetve az iskolán kívüli más igazgatási, rendészeti, igazságszolgáltatási környezetbe is.

2. A fent nevesített **törvényjavaslat ellentétben áll az 1991.évi LXIV törvénnyel elfogadott ENSZ Gyermekjogi egyezmény**vel, kiemelten a 28. cikkének érvényesülésével, amely szerint az iskolákban csak olyan bánásmód megengedett, amely nem sérti a gyermekek emberi méltóságát.

Emlékeztetni kívánunk továbbá az **Európa Tanács R(93)2 számú Ajánlására** is, amely az iskolai erőszak kezelésében a szakmák közötti közös felelősséget, a közös szakmai együttműködést fogalmazza meg. Az Ajánlás szerint a megelőzés rendszere csak akkor lehet működőképes, ha több szakma tudását egyesíti, és világosan meghatározza az érintett szervezetek, hatóságok szerepét és felelősségét. Ebben a rendszerben természetesen a rendőrségnek, mint a gyermekvédelmi jelzőrendszer egyik tagjának is fontos szerepe van.

3. Álláspontunk szerint nem jelent védelmet az erőszak ellen az, ha a pedagógusok védelmében, nevelési konfliktusokban rendőrök intézkednek. Az iskolában dolgozó szakembereknek (pedagógusok, óvodai- és iskolai szociális munkások, iskolapszichológusok, iskolai védőnők és segítő szakemberek) fel kell ismerniük, hogy melyik fázisban tart a konfliktus és segíteni a résztvevőket abban, hogy megfelelő eszközt találjanak a helyzet kezelésére. **A pedagógiai fegyelmezési kultúra rendvédelmi dimenzióba helyezése nem támogatandó.** Az iskolai konfliktusoknak az erő kultusza szerinti feloldása aligha növeli az iskola és a pedagógusok tekintélyét. **Erőszakkal nem lehet az erőszakot megelőzni, kezelni.**

4. **Téves az a jogalkotói reflexió, amikor bizonyos társadalmi problémákat kizárólag büntetőjogi, illetve rendészeti eszközökkel kívánnak megoldani.** A büntetőjog ultima ratio, végső eszköz, és ezt komolyan kell venni, alkalmazását azokra az esetekre korlátozva, ahol a büntetőjogi felelősségre vonást a cselekmény súlya, jellege a mögöttes társadalmi problémát,

kontextust is figyelembe véve indokolja. Sajnos egyre gyakoribb ugyanakkor, hogy a büntetőjog hatáskörének kiterjesztésétől várjuk olyan problémák megoldását, amire nem a büntetőjog, hanem például a családpolitika, a szociálpolitika, a gyermekvédelem, a neveléstudomány stb. hivatott.

A középiskolákban egy-egy rendkívüli esetet leszámítva valójában nincs jelen olyan mértékű agresszió, amely indokolná a rendőrség, „iskolaőrség” állandó és szervezetszerű jelenlétét. A korábbi kutatások egyértelmű összefüggést mutattak az iskolai erőszak és a társadalmi- gazdasági problémák, az iskola felkészültsége, attitűdje között. A konfliktusok (diák-diák, tanár-tanár, tanár-diák, tanár-szülő konfliktus) korábban is jelen voltak az iskolákban, számuk vélhetően nem is nőtt, csak hangsúlyosan felszínre kerültek. **A gyerekek bűnelkövetővé válásának megakadályozása biztosan nem rendészeti feladat.**

Az előző évekhez viszonyítva nem történt semmiféle olyan drámai változás a tankötelesek bűnelkövetésének gyakoriságában, amely indokolná a szóban forgó látványos kormányzati intézkedést. A KSH adatai szerint **évről évre stagnál vagy csökken a jogerősen elítélt fiatalok száma**, illetve folyamatosan csökken a fiatalkorú regisztrált bűnelkövetők száma is. Amíg 2008-ban összesen 11438 fiatalkorú elkövetőt regisztráltak, addig 2018. I. félévében 3389 főt. A leglátványosabb a változás 2017 és 2018 között következett be, mert ebben az időszakban jelentősen visszaesett a 14–17 év közötti tettesek száma, akiknek többsége lopás, rablás, garázdaság és kábítószer-birtoklás miatt került a hatóság látókörébe. **Az elkövető kiskorúak, fiatalkorúak döntő többsége maga is áldozat. Ezért álláspontunk szerint a törvényjavaslatban szereplő korhatárcsökkentés, illetve az iskoláztatási támogatás megvonása is ellentétes lenne a prevenciót támogató, gyermekközpontú szemlélettel. Megjegyzendő továbbá, hogy az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága mind 2014-ben, mind 2020- ban ismételten felhívta Magyarországot, hogy emelje vissza a büntethetőség alsó korhatárát 12 évről 14 évre.**

A gyerekek erőszakos viselkedése csak egy tünet, aminek hátterében sokféle ok állhat, és elsődlegesen azt jelzi, a gyermek családjában nincs minden rendben. A bántalmazással összefüggő faktorokat tekintve beszélhetünk családi hatásokról, egyéni jellemzőkről, csoporthatásokról és társadalmi hatásokról, valamint az iskola szerepéről. Az iskolai tényezők közül az osztálytársak iránti és a tanárok iránti attitűd a legfontosabb az iskolában történő agresszív viselkedés szabályozásában. Ugyanakkor az iskolában dolgozók gyermekekkel kapcsolatos attitűdje is fontos, mert számos iskolai konfliktus ered a pedagógusoknak és más az iskolában dolgozóknak a gyermekekkel szemben megnyilvánuló megengedhetetlen, megalázó bánásmódjából.

5. Mindenképpen szükség van olyan megoldásra, ami lehetővé teszi az iskola számára a tanulók, a tanárok és más dolgozók és az iskola hatékony védelmét. Minden olyan komplex probléma kezelésénél, mint az iskolai konfliktusok, az iskolai erőszak kérdésköre, rendkívül fontos, hogy a jelenlévő szakemberek egymással egyeztetve és **hosszú távra tervezve tudjanak közösen olyan keretet kialakítani, ami segíti a biztonságos iskola kialakulását.** Azonban az „iskolaőrség” felállítása egyértelműen azt az üzenetet is hordozza, hogy a pedagógia, mint szakma nem képes kezelni az iskolai konfliktusokat, a pedagógiai problémákat.

Már évtizedekkel ezelőtt lefolytatott nemzetközi és hazai kutatások is igazolták, hogy a megtorlás fokozása semmiféle eredményt nem hoz a gyermek-és fiatalkorúak esetében, sőt inkább ront a kriminalitási mutatókon, **a helyes út a pozitív szocializáció, a nevelés szerepének erősítése.**

Minderre figyelemmel javaslataink az alábbiakban összegezhetőek:

- **A nemzetközileg és sok esetben itthon is ismert és kipróbált, alkalmazott iskolai megelőző és kezelő komplex programok adaptálása és hatásvizsgálata**, illetve ismeretterjesztő anyagok készítése, felkészítés biztosítása szülőknek, pedagógusoknak, más szakembereknek és gyerekeknek egyaránt. A szülők (a család), mint partnerek bevonása és segítése a szülői készségek fejlesztése érdekében, a gyermek fejlődési szükségleteinek ismeretére és megfelelő kezelésére, a tanulás elősegítésére és az ezt támogató otthoni környezet kialakítására. **A szülőkkal és az iskola tágabb környezetével, a jelzőrendszer más tagjaival való együttműködés és partneri kapcsolat erősítése.**
- A megelőzésben, a problémák jelzésében az iskolai nevelőmunkát közvetlenül és közvetve segítő munkatársak, a fejlesztőpedagógusok, logopédusok, iskolapszichológusok, iskolai szociális munkások, iskolai védőnők, gyermek és ifjúságvédelmi felelősök, szabadidő szervezők **létszámának jelentős növelése.**
- **Helyreállító (resztoratív) eszközök, mediáció, konferenciamodellek alkalmazása** az iskolai, helyi konfliktusok kezelésében. A resztoratív gyakorlatok ugyanis nevelési eszközként rövid és hosszú távon egyaránt hatékonyak, mert az eljárás során a gyerekek megtapasztalhatják a közösség támogató erejét, a valódi együttműködés érzését, valamint saját korlátait, erősségeit és nem utolsósorban felelősségét. Az iskolai mediációban szintén a problémamegoldó magatartás érvényesül. Ezzel szemben a büntetésre alapuló rendszer nem tudja megváltoztatni a tanulók viselkedését és nem ad megfelelő mintát. Hasonló tartalommal az alapvető jogok biztosa 2012-ben is ajánlást tett. Fontos ugyanakkor kiemelni, hogy azokban a helyzetekben, ahol a hatalommal élés és visszaélés, a hatalmi helyzetek kihasználása felmerül, vagy a nők/lányok elleni erőszak, a családon belüli erőszak bármilyen formája megjelenik, veszélyes és szakmai fórumok által ellenjavallt a mediáció és a hasonló alternatív vitarendezési eljárások, valamint a család- és párterápia alkalmazása.
- Indokolt lehet, - a gyermekvédelmi rendszerben már meglévő -, **interdiszciplináris krízisintervenciók team** (esetleg régiókénti) **kialakítása**, amely team gyors és hatékony reagálást biztosítana a gyermek- és fiatalkori áldozattá válás megelőzése, a bűnelkövetés, valamint a bűnisméltés és az antiszociális életforma kialakulásának megelőzésére és kezelésére. Az érintett gyerekek és fiatalok negatív élményeik, méltóságukat, jogos szükségleteiket gyakran súlyosan sértő és fájdalmas tapasztalataik miatt nem szocializálódnak megfelelően, nem érzik a határokat, könnyen átbillenek olyan magatartásformákba, amelyek másokra és magukra nézve is súlyos következményekkel járnak. **A megfelelő szakemberekből** (pl. szociális munkás,

szociálpedagógus, pszichopedagógus, pszichológus, gyógypedagógus, jogász, mediátor stb.) álló 3-4 fős team **adekvát szolgáltatást, megoldást** (pl. helyszíni krízisintervenció, konfliktuskezelés, egyedi esetmegbeszélés, áldozatsegítés, mediáció biztosítása, jóvátételi technikák és családterápia alkalmazása stb.) tudna kínálni - egységes szemlélettel és módszertannal - az iskolák és helyi közösségek számára a különböző konfliktushelyzetekre.

- Célszerű lenne az iskolai erőszak megelőzésével és kezelésével foglalkozó **átfogó, országos kutatást folytatni**, hogy pontos képet kaphassunk a fennálló problémák okairól, természetéről, kiterjedtségéről, valamennyi érintett véleményéről, és a működő sikeres, ígéretes gyakorlatokról, szükségletekről. Ezt követően pontosan meg lehetne határozni, hogy hol és mire van szükség.

A nevelési-oktatási intézményekben az emberi méltóságot, a gyermeki és emberi jogokat tiszteletben tartó körülmények a gyermekek, a pedagógusok, a szakemberek és más iskolai dolgozók, továbbá a szülők számára is nélkülözhetetlenek ahhoz, hogy az iskola a gyermekeket motiváló, a fejlődésüket, tanulásukat elősegítő és támogató közeg lehessen.

A normaszegésre adott különböző reakciók nemcsak a konfliktusban álló felek további cselekedeteit, de az egész iskola légkörét befolyásolják. **A meglévő iskolai problémák megoldásának a törvényjavaslatban szereplő kezelési módja nem támogatandó, az „iskolaőri jogintézmény” ilyen tartalmú beemelése a jogrendbe, illetve a köznevelés rendszerébe elfoghatatlan, a gyermek legfőbb érdekét nem szolgálja.**

A köznevelési intézmények nem olyan értelemben részei az állami közszolgáltatásoknak, mint például a mezőőri, vadőri, halőri, közterület-felügyeleti, vagyronőri, biztonsági őri, stb. feladatkörök. Nem arról van szó elsődlegesen, hogy egy hatósági jellegű feladat hatékonyabb ellátása segíti az adott ágazat eredményességét, csökkenti és megelőzi az iskolai konfliktusokat, növeli az ott dolgozó munkavállalók és állampolgárok biztonságát. **Az iskola mindenképp előtt nevelési-oktatási intézmény, amiben a gyerekek cselekedeteit, magatartását a pedagógusok, az iskolai közösség, az intézményi szabályok és a közélet gyerekekre gyakorolt nevelési hatásai kell hogy meghatározzák**, és messze menően nem a félelem, a kiszolgáltatottság, a testi fenyegetés alkalmazásának törvényes lehetősége. A hatósági erőszaknak semmi helye nincsen a nevelési-oktatási intézmények pedagógiai eszköztárában.

Cél a megelőzés, azaz a bántalmazást elítélő csoportnorma kialakítása, ezáltal a közösség egészének formálása, fejlesztése. Álláspontunk szerint ezzel ellentétes célokat szolgál az iskolaőri jogintézmény, valamint az iskoláztatási támogatás megvonására és a büntethetőségi életkor csökkentésére vonatkozó törvénymódosítási javaslat is.

A hangsúlyt a pedagógiára, az együttműködésre és a gyermekjogi kultúra építésére kell tenni, ahol az iskola nyitott a konfliktusok konstruktív, kooperatív megoldására.

Budapest, 2020. június 8.

A Gyermekjogi Civil Koalíció részéről:

Család Gyermek Ifjúság Közhasznú Egyesület

Esélyt a Hátrányos Helyzetű Gyerekeknek Alapítvány

European Roma Rights Center (ERRC)

Európai Szülők Magyarországi Egyesülete

Gyerekesély Közhasznú Egyesület(GYERE)

Hintalovon Gyermekjogi Alapítvány

Igazgyöngy Alapítvány

Jogismeret Alapítvány

Kék Vonal Gyermekkrízis Alapítvány

Közép-Európai Mediációs Intézet

Magyar LMBT Szövetség

Magyar Női Érdekvégyenesítő Szövetség (Női Érdek)

Magyar Pedagógiai Társaság Gyermekérdekek Szakosztálya- Korczak Munkabizottság

Nők a Nőkért az Erőszak Ellen (NANE)

Reményt a Gyermekeknek Közhasznú Egyesület

Rosa Parks Alapítvány

Társaság a Szabadságjogokért (TASZ)

UNICEF Magyar Bizottság Alapítvány

Validity Alapítvány

Világ szép Alapítvány

és egyéni szakértők mint

Bíró Dalma

Cserey Miklós - Szülőnek lenni program

Negrea Vídia

Tománé Mészáros Andrea

dr. Katonáné dr. Pehr Erika

dr. Rácz Andrea

dr. Lux Ágnes

dr. Vaskuti András